

**A betonnyomószilárdság
szórása alsó korlátjának és
alulmaradási tágassága felső korlátjának
hatása a nyomószilárdság
matematikai statisztikai értékelési
rendjének működésére**

**GONDOLATOK ÉS ÁBRÁK
AZ MSZ EN 206:2014 ÉS MSZ 4798:2015
BETONSZABVÁNY ÉRTELMEZÉSÉHEZ**

Budapest, 2014. december

Dr. Kausay Tibor

A beton nyomószilárdságának matematikai statisztikai értékelési rendje adott n mintaelemszám (például próbakockák száma) mellett akkor működőképes, ha a szórás (s) – alulmaradási tágasság (*Taerwe*-eloszlás esetén: $\lambda_n \times s$, illetve *Student*-eloszlás esetén: $t_n \times s$) koordinátarendszerében az $y_{Taerwe} = \lambda_n \times s$, illetve $y_{Student} = t_n \times s$ egyenes metszi a $P[s_{\min}, 0]$, $P[s_{\min}, (\lambda_n \times s)_{\max}]$, illetve $(t_n \times s)_{\max}]$, $P[s_{\max, \text{test}}, 0]$, $P[s_{\max, \text{test}}, (\lambda_n \times s)_{\max}]$, illetve $(t_n \times s)_{\max}]$ pontokkal határolt térnegyed, ahol:

$s_{\min}$ a nyomószilárdság jellemző (karakterisztikus) értékének meghatározása során számításba vehető legkisebb szórás, N/mm²;

$s_{\max, \text{test}}$ a felvett koordinátarendszerben megjeleníthető tapasztalati szórások legnagyobbika, azaz az abszcissa-tengely végpontja, ábráinkon $s_{\max, \text{test}} = 7$ N/mm²;

λ_n *Taerwe*-féle (alulmaradási) tényező;

t_n *Student*-féle (alulmaradási) tényező;

$(\lambda_n \times s)_{\max}$, illetve $(t_n \times s)_{\max}$ a nyomószilárdság jellemző (karakterisztikus) értékének ($f_{ck} \leq f_{ck, \text{test}}$) meghatározása során

- alkalmazandó konstans alulmaradási tágasság (ábráinkon az abszcissa-tengellyel párhuzamos vonal), N/mm², például: $f_{ck} \leq f_{ck, \text{test}} = f_{cm, \text{test}} - 6$

- vagy a számításba vehető legnagyobb alulmaradási tágasság (ábráinkon az abszcissa-tengellyel párhuzamos vonal alatti terület), N/mm², például: $f_{ck} \leq f_{ck, \text{test}} = f_{cm, \text{test}} - \lambda_n \times s$ és $(\lambda_n \times s)_{\max} = 6$, amely utóbbi az $f_{cm, \text{test}} - \lambda_n \times s$ összefüggés érvényét korlátozza (ábráinkon az abszcissa-tengellyel párhuzamos vonal feletti területen);

$f_{cm, \text{test}}$ a nyomószilárdság tapasztalati (mért) átlagértéke, N/mm²

Alulmaradási tényezők táblázata

Mintaszám n	Szabadságfok a <i>Student</i> -féle eloszlás esetén $n - 1$	<i>Student</i> -tényező t_n	<i>Taerwe</i> -tényező λ_n
	<i>(Stange et al., 1966)</i>		<i>(Taerwe, 1986)</i>
2	1	6,314	
3	2	2,920	2,67
4	3	2,353	2,20
5	4	2,132	1,99
6	5	2,015	1,87
7	6	1,943	1,77
8	7	1,895	1,72
9	8	1,860	1,67
10	9	1,833	1,62
11	10	1,812	1,58
12	11	1,796	1,55
13	12	1,782	1,52
14	13	1,771	1,50
15	14	1,761	1,48
20	19	1,729	
30	29	1,699	
	∞	1,645	

Megjegyzés az alulmaradási tényezők táblázatához

Az előző diakocka a táblázatában szereplő *Student*-tényező értékek *Stange – Henning* (1966) matematikai statisztikai könyvéből származnak. Ugyanezek az értékek találhatóak *Mohr* (2008) mérnököknek és természettudósoknak szánt matematikai statisztikai könyvében.

Ezekről a *Student*-tényező értékektől bizonyos mértékig eltérnek a visszavont MSZ 4720-2:1980 szabványban szereplő *Student*-tényező értékek, mert azokat annak idején *Palotás* professzor az *Owen* könyvében szereplő, *Wald*- és *Wolfowitz*-féle adatokból határozta meg. (*Owen* 1962; *Palotás*: Mérnöki szerkezetek anyagtana I. kötet III. fejezet 9.93.4. szakasz, p. 645 (1979); *Szalai* 1982: 2.8.5. szakasz).

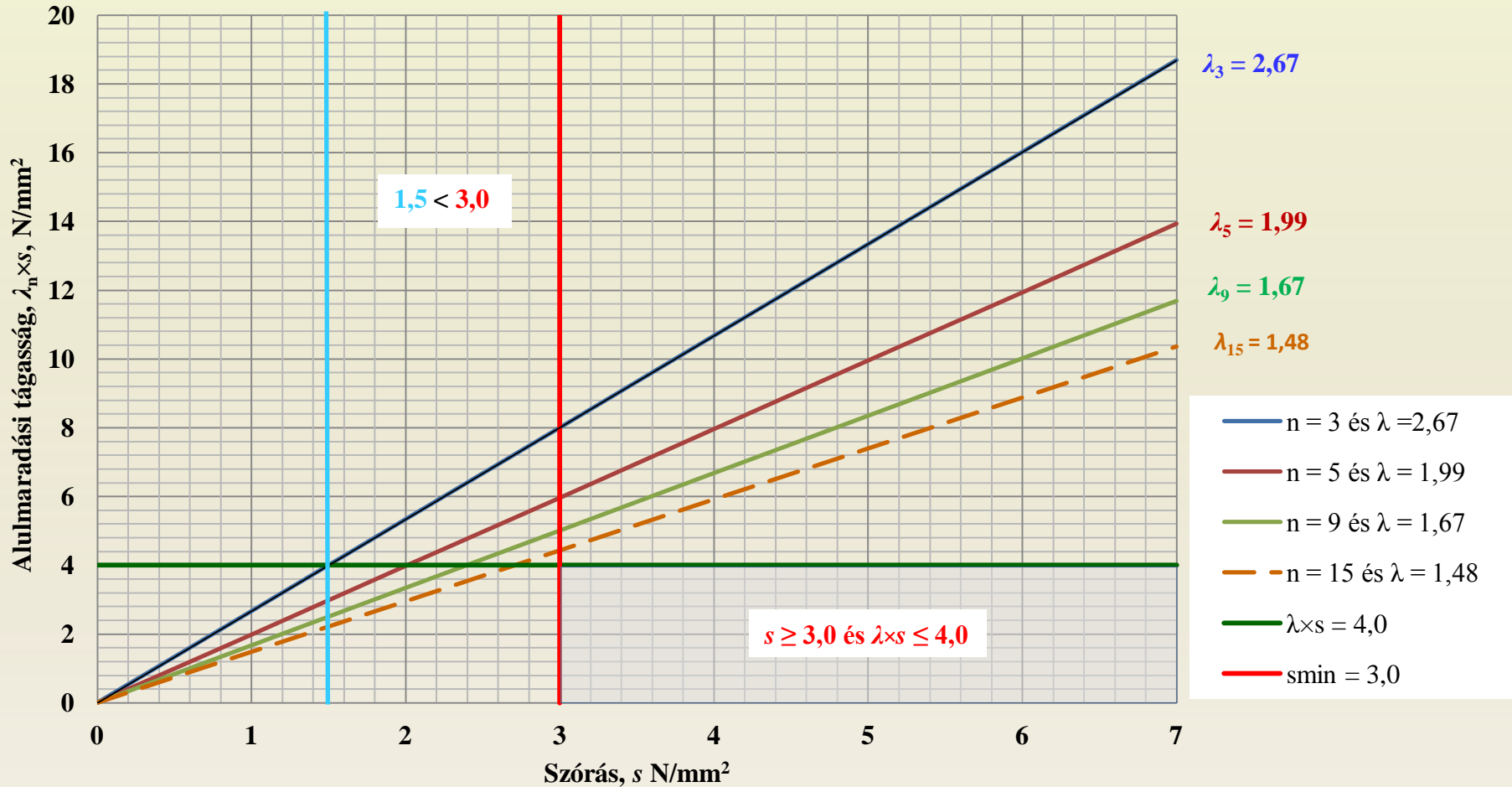
Az előző diakockán közölt táblázatban szereplő *Student*-tényezők valamelyest eltérnek az MSZ EN 1990:2011 Eurocode szabvány D1. táblázatában található *Student*-tényezőktől is:

Próbatestek száma, n	1	2	3	4	5	6	8	10	20	30	∞
„ V ismert”	2,31	2,01	1,89	1,83	1,80	1,77	1,74	1,72	1,68	1,67	1,64
„ V ismeretlen”			3,37	2,63	2,33	2,18	2,00	1,92	1,76	1,73	1,64

Az MSZ EN 1990:2011 Eurocode szabvány D1. táblázatáról annyit tudunk, hogy

- a „ V ismert” sor adatait $(n/(n+1))^{0,5}$ tényezővel megszorozva, minden szorzat eredménye – a kerekítési eltérésektől eltekintve – 1,645, amely a *Gauss*-eloszlás 5 %-os alulmaradási hányadhoz tartozó alulmaradási tényezője;
- a „ V ismeretlen” sor adatait $(n/(n+1))^{0,5}$ tényezővel megszorozva, minden szorzat eredménye – a kerekítési eltérésektől eltekintve – az n próbatest számhoz tartozó *Student*-tényezőt adja;
- ha $n \rightarrow \infty$, akkor $(n/(n+1))^{0,5} \rightarrow 1,0$.

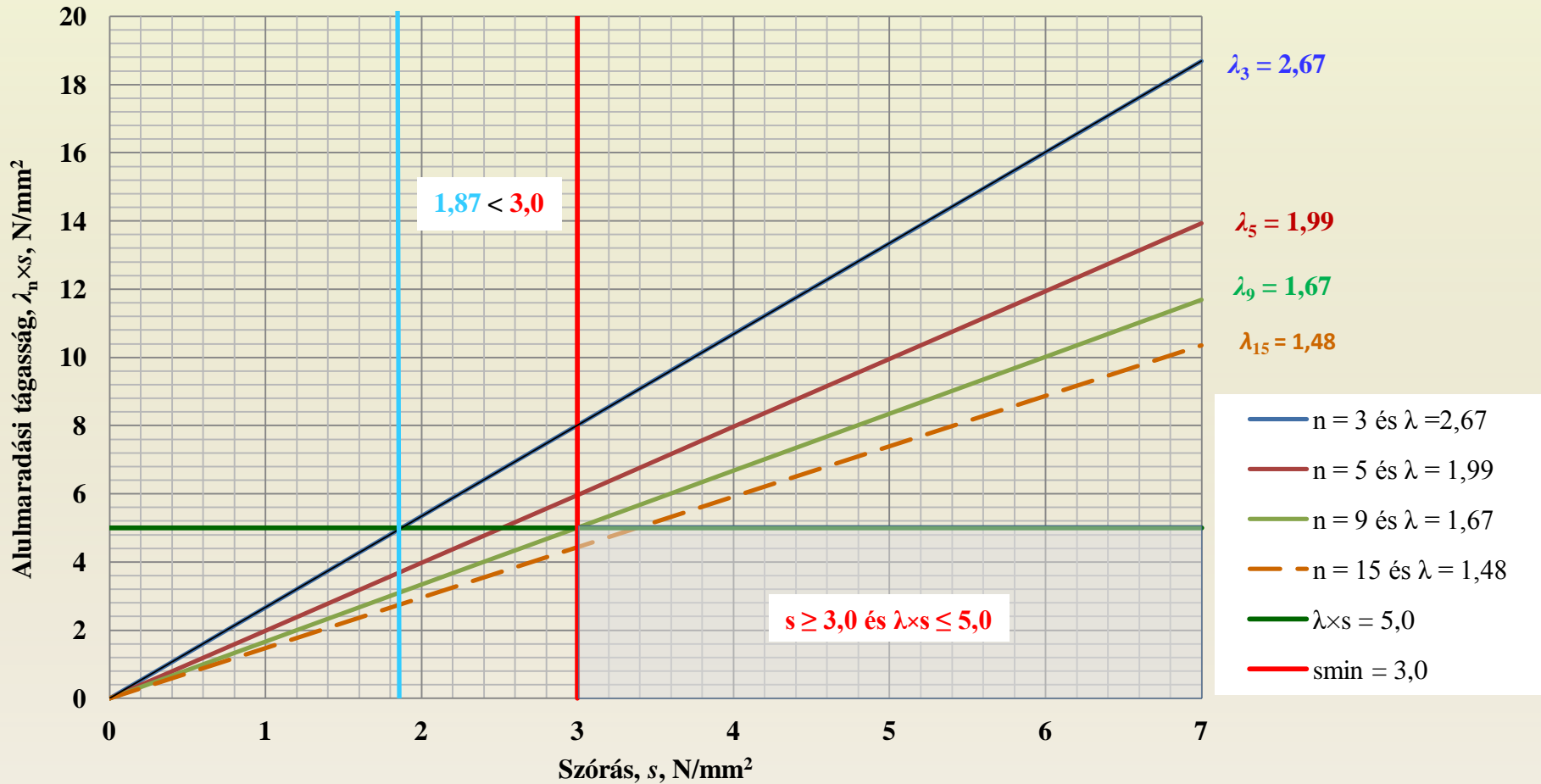
Alulmaradási tágasság *Taerwe*-eloszlás esetén, ha $\lambda_n \times s \leq 4,0$ és $s_{\min} = 3,0$

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez
 $\lambda_n \times s \leq 4,0$ előírása esetén
 $n = 15$ próbatest sem lenne elegendő,
 mert $\lambda_{15} \times s_{\min} = 1,48 \times 3,0 = 4,44 > 4,0$

$n = 3$ próbatest esetén pedig
 a *Taerwe*-tényező összefüggés
 csak $s_{\min} = 1,5$ feltétel mellett érvényesülne,
 mert $\lambda_3 \times s_{\min} = 2,67 \times 1,498 = 4,0$

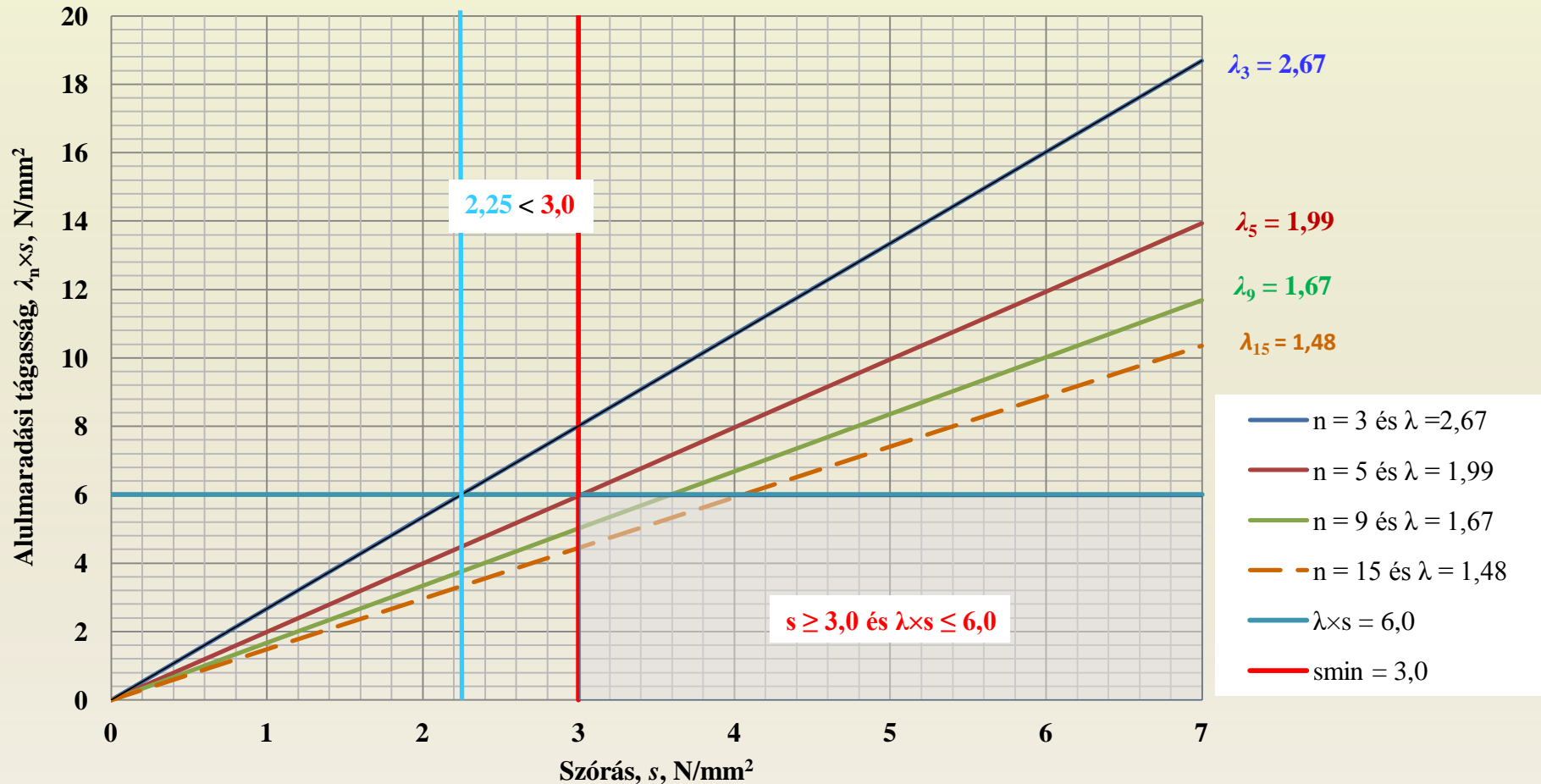
Alulmaradási tágasság *Taerwe*-eloszlás esetén, ha $\lambda_n \times s \leq 5,0$ és $s_{\min} = 3,0$

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez
 $\lambda_n \times s \leq 5,0$ előírása esetén
 legalább $n = 9$ próbatest lenne szükséges,
 mert $\lambda_9 \times s_{\min} = 1,67 \times 3,0 = 5,01 > 5,0$

$n = 3$ próbatest esetén pedig
 a *Taerwe*-tényező összefüggés
 csak $s_{\min} = 1,87$ feltétel mellett érvényesülne,
 mert $\lambda_3 \times s_{\min} = 2,67 \times 1,87 = 4,99$

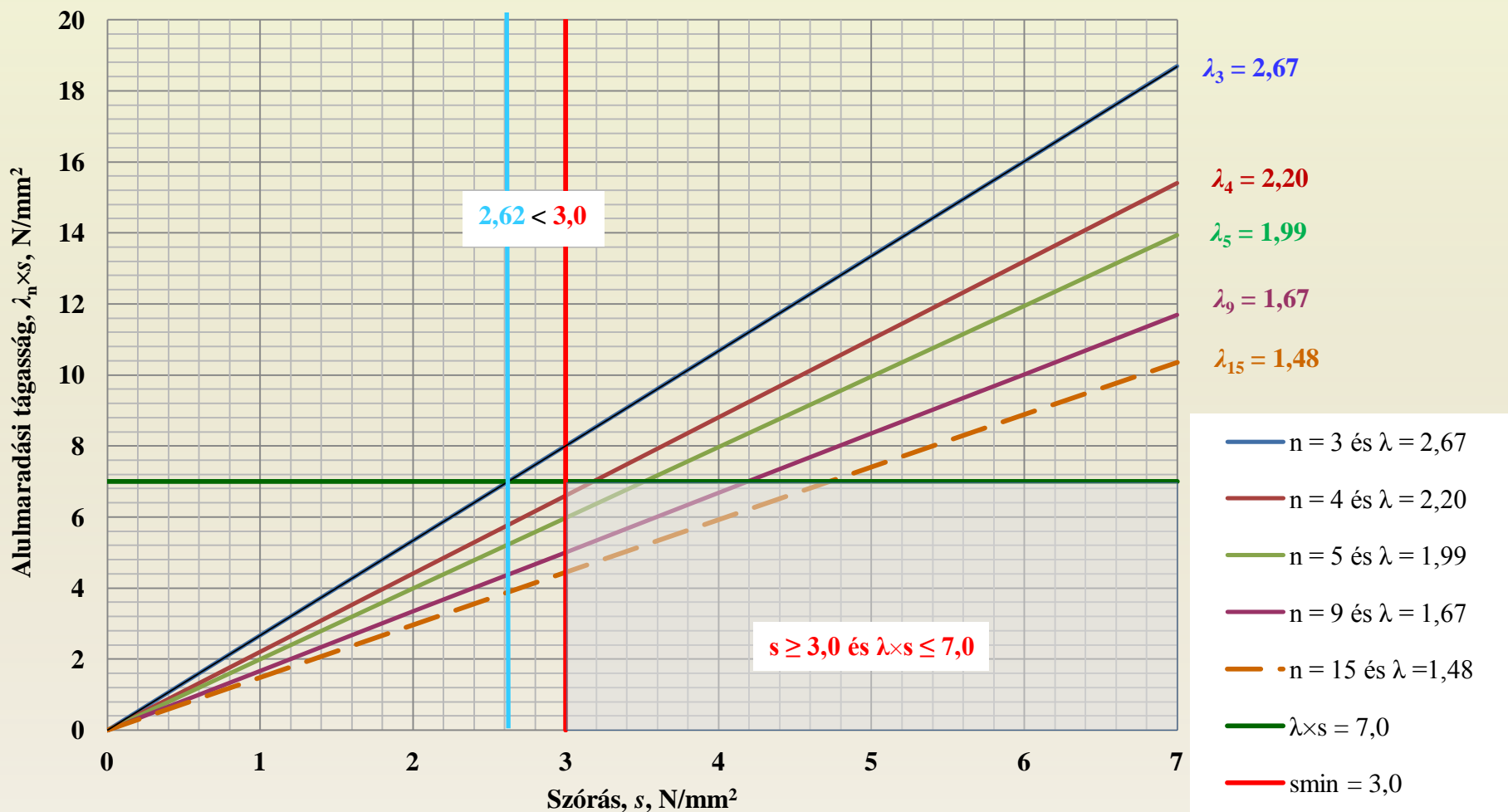
Alulmaradási tágasság *Taerwe*-eloszlás esetén, ha $\lambda_n \times s \leq 6,0$ és $s_{\min} = 3,0$

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez
 $\lambda_n \times s \leq 6,0$ előírása esetén
 legalább $n = 5$ próbatest lenne szükséges,
 mert $\lambda_5 \times s_{\min} = 1,99 \times 3,0 = 5,97 \sim 6,0$

$n = 3$ próbatest esetén pedig
 a *Taerwe*-tényező összefüggés
 csak $s_{\min} = 2,25$ feltétel mellett érvényesülne,
 mert $\lambda_3 \times s_{\min} = 2,67 \times 2,25 = 6,01$

Alulmaradási tágasság *Taerwe*-eloszlás esetén, ha $\lambda_n \times s \leq 7,0$ és $s_{\min} = 3,0$

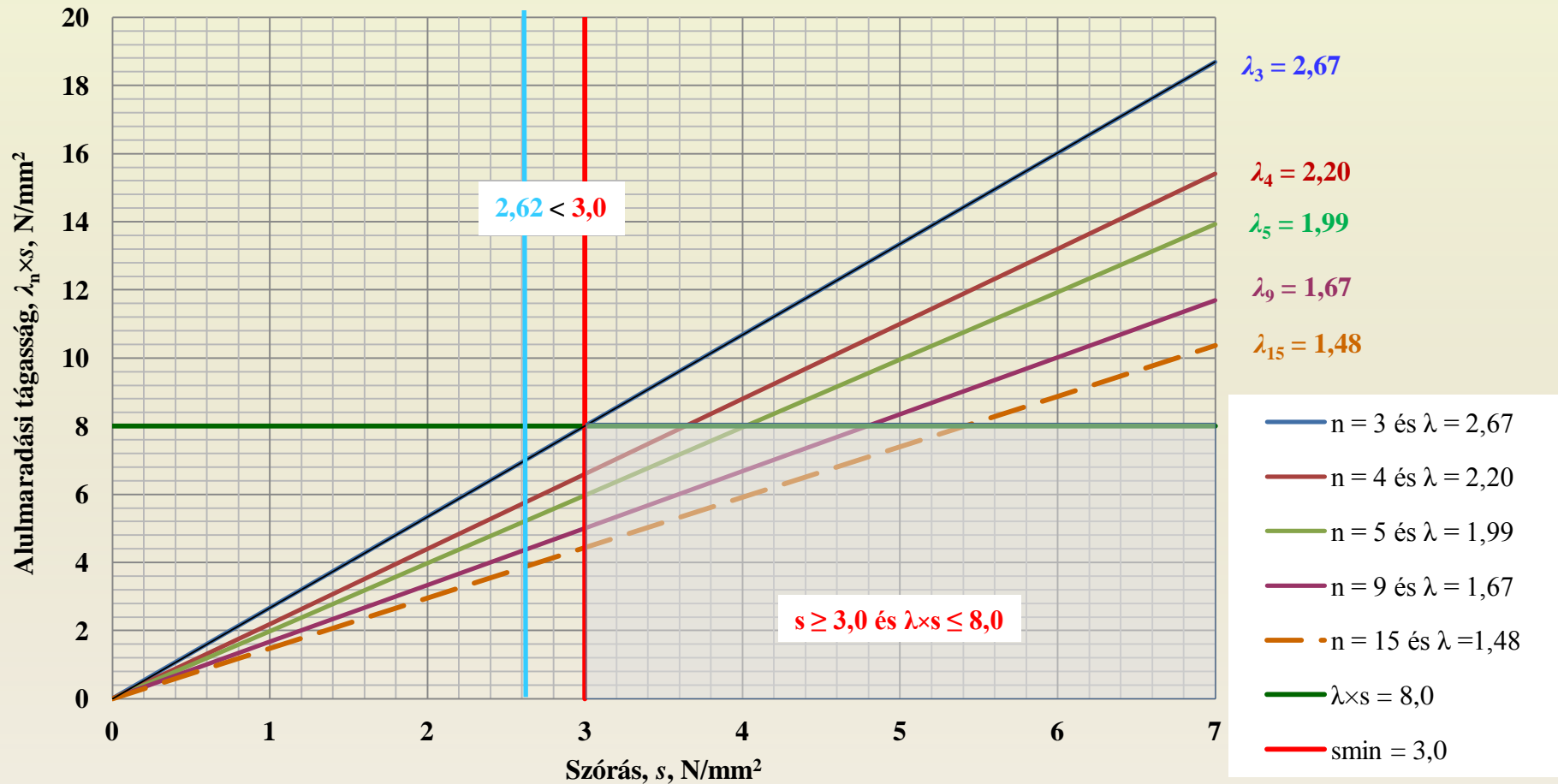

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez $\lambda_n \times s \leq 7,0$ előírása esetén legalább $n = 4$ próbatest lenne szükséges, mert $\lambda_4 \times s_{\min} = 2,20 \times 3,0 = 6,6 < 7,0$

$n = 3$ próbatest esetén pedig a *Taerwe*-tényező összefüggés csak $s_{\min} = 2,62$ feltétel mellett érvényesülne, mert $\lambda_3 \times s_{\min} = 2,67 \times 2,62 = 7,0$

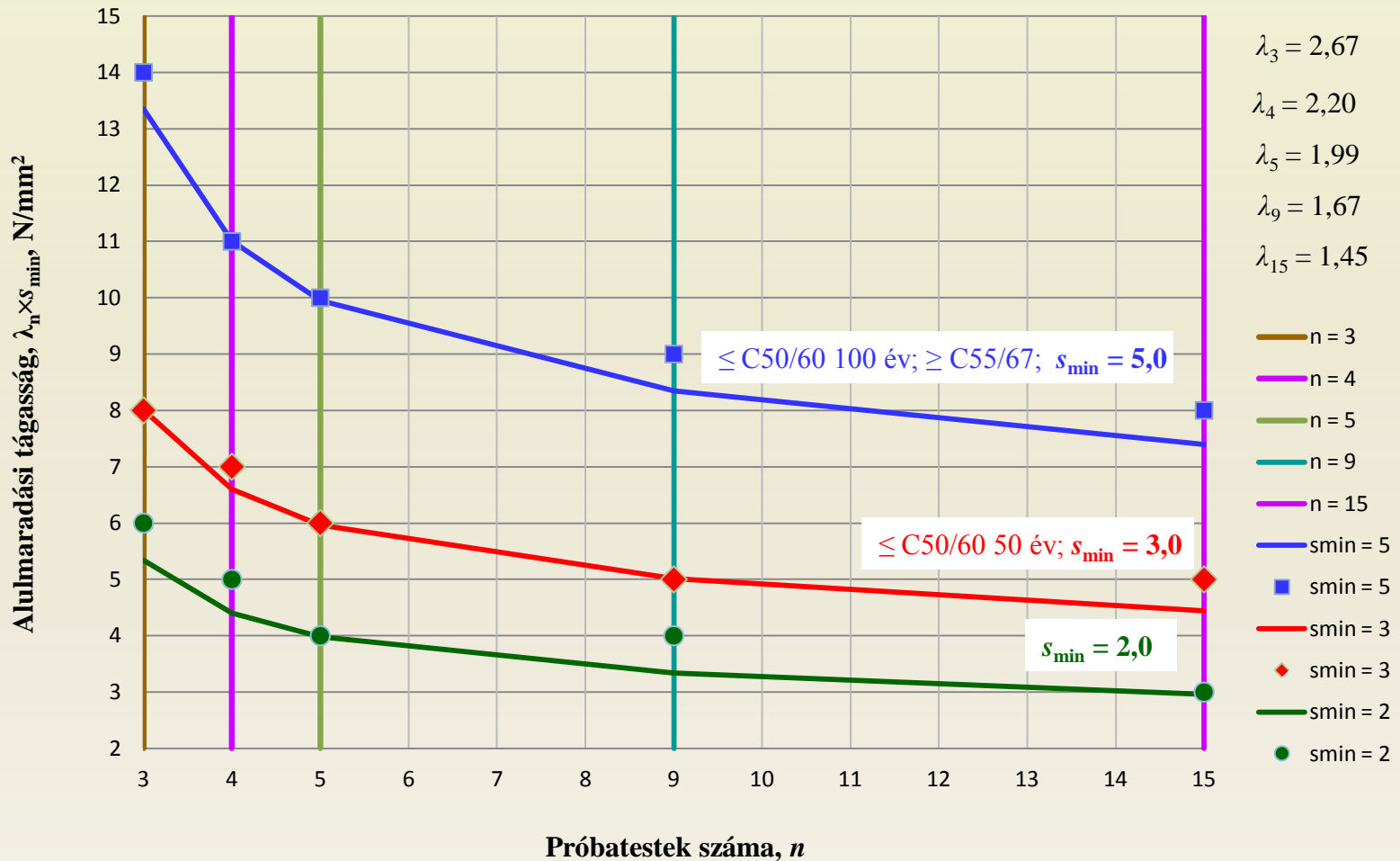
Alulmaradási tágasság *Taerwe*-eloszlás esetén, ha $\lambda_n \times s \leq 8,0$ és $s_{\min} = 3,0$

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez
 $\lambda_n \times s \leq 8,0$ előírása esetén
 legalább $n = 3$ próbatest szükséges,
 mert $\lambda_3 \times s_{\min} = 2,67 \times 3,0 = 8,01 \sim 8,0$

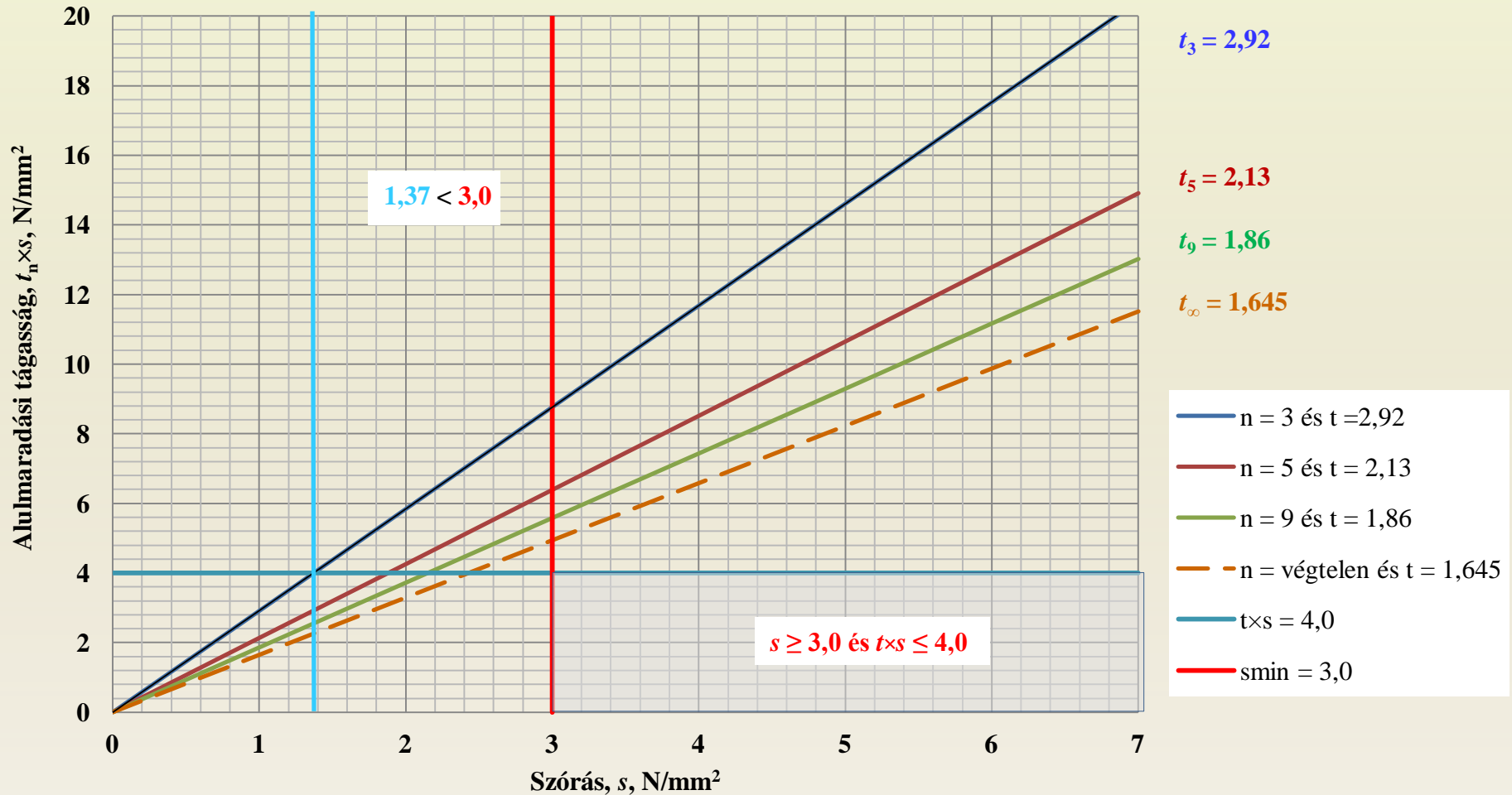
$n = 3$ próbatest esetén tehát
 a *Taerwe*-tényezős összefüggés
 $s_{\min} = 3,0$ feltétel mellett érvényesül,
 mert $\lambda_3 \times s_{\min} = 2,67 \times 3,0 = 8,01$

$\lambda_n \times s_{\min}$ alulmaradási tágasság szükséges értéke az n darabszám függvényében,
 Taerwe-eloszlás esetén, ahhoz, hogy az $s_{\min}$ feltétel ne sérüljön

A vonalak feletti pontok a felfele kerekített egész számú szükséges $\lambda_n \times s_{\min}$ értékek

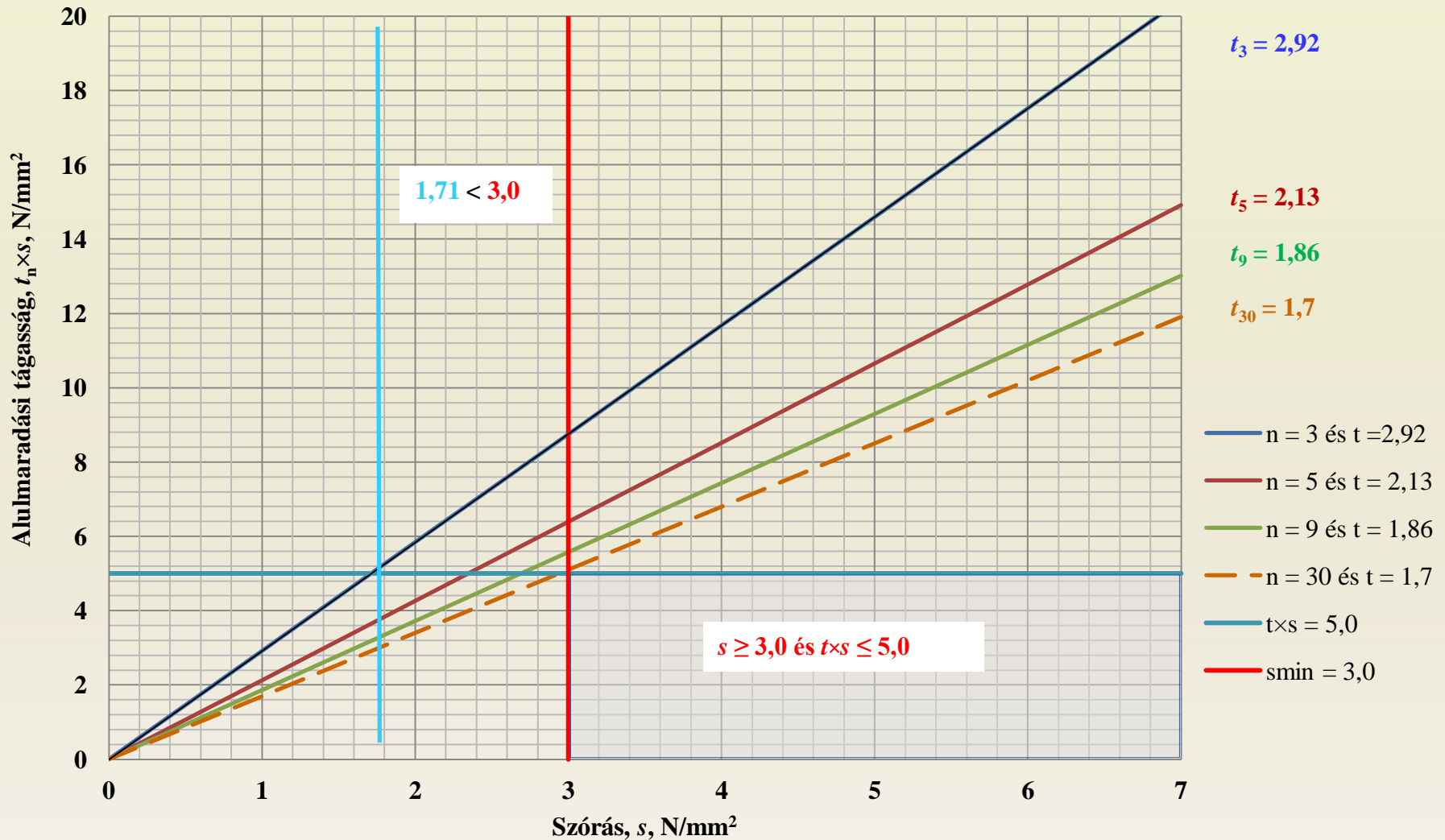
Alumaradási tágasság *Student*-eloszlás esetén, ha $t_n \times s \leq 4,0$ és $s_{\min} = 3,0$

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez $t_n \times s \leq 4,0$ előírása esetén, végtelen számú próbatest sem lenne elegendő, mert $t_\infty \times s_{\min} = 1,645 \times 3,0 = 4,935 < 4,0$

$n = 3$ próbatest esetén pedig a *Student*-tényezős összefüggés csak $s_{\min} = 1,37$ feltétel mellett érvényesülne, mert $t_3 \times s_{\min} = 2,92 \times 1,37 = 4,0$

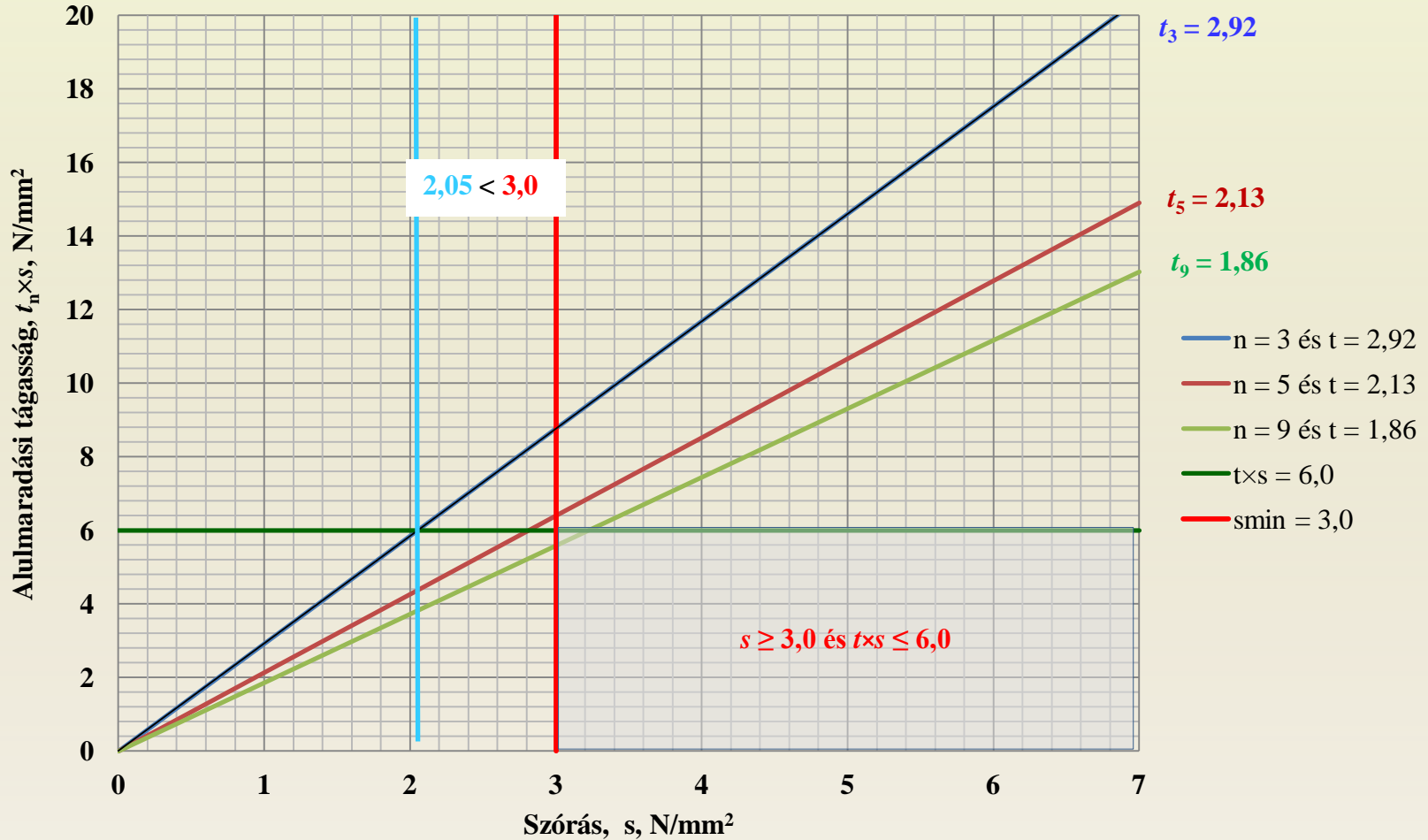
Alumaradási tágasság *Student*-eloszlás esetén, ha $t_n \times s \leq 5,0$ és $s_{\min} = 3,0$

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez $t_n \times s \leq 5,0$ előírása esetén legalább $n = 30$ próbatest lenne szükséges, mert $t_{30} \times s_{\min} = 1,7 \times 3,0 = 5,1 < 5,0$

$n = 3$ próbatest esetén pedig a *Student*-tényező összefüggés csak $s_{\min} = 1,71$ feltétel mellett érvényesülne, mert $t_3 \times s_{\min} = 2,92 \times 1,71 = 4,99 < 5,0$

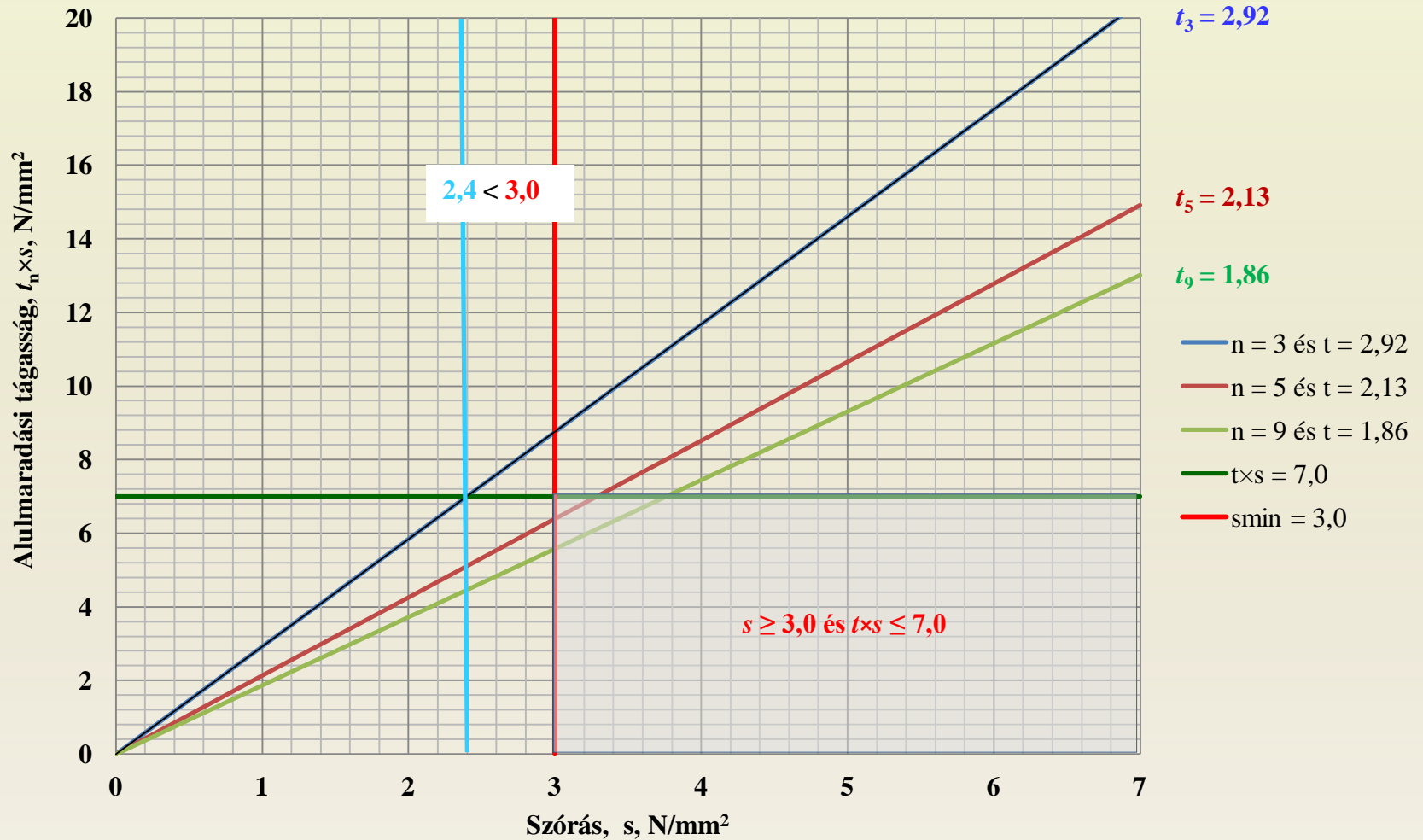
Alulmaradási tágasság *Student*-eloszlás esetén, ha $t_n \times s \leq 6,0$ és $s_{\min} = 3,0$

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez $t_n \times s \leq 6,0$ előírása esetén legalább $n = 9$ próbatest szükséges, mert $t_9 \times s_{\min} = 1,86 \times 3,0 = 5,58 < 6,0$

$n = 3$ próbatest esetén pedig a *Student*-tényezős összefüggés csak $s_{\min} = 2,05$ feltétel mellett érvényesül, mert $t_3 \times s_{\min} = 2,92 \times 2,05 = 5,99 < 6,0$

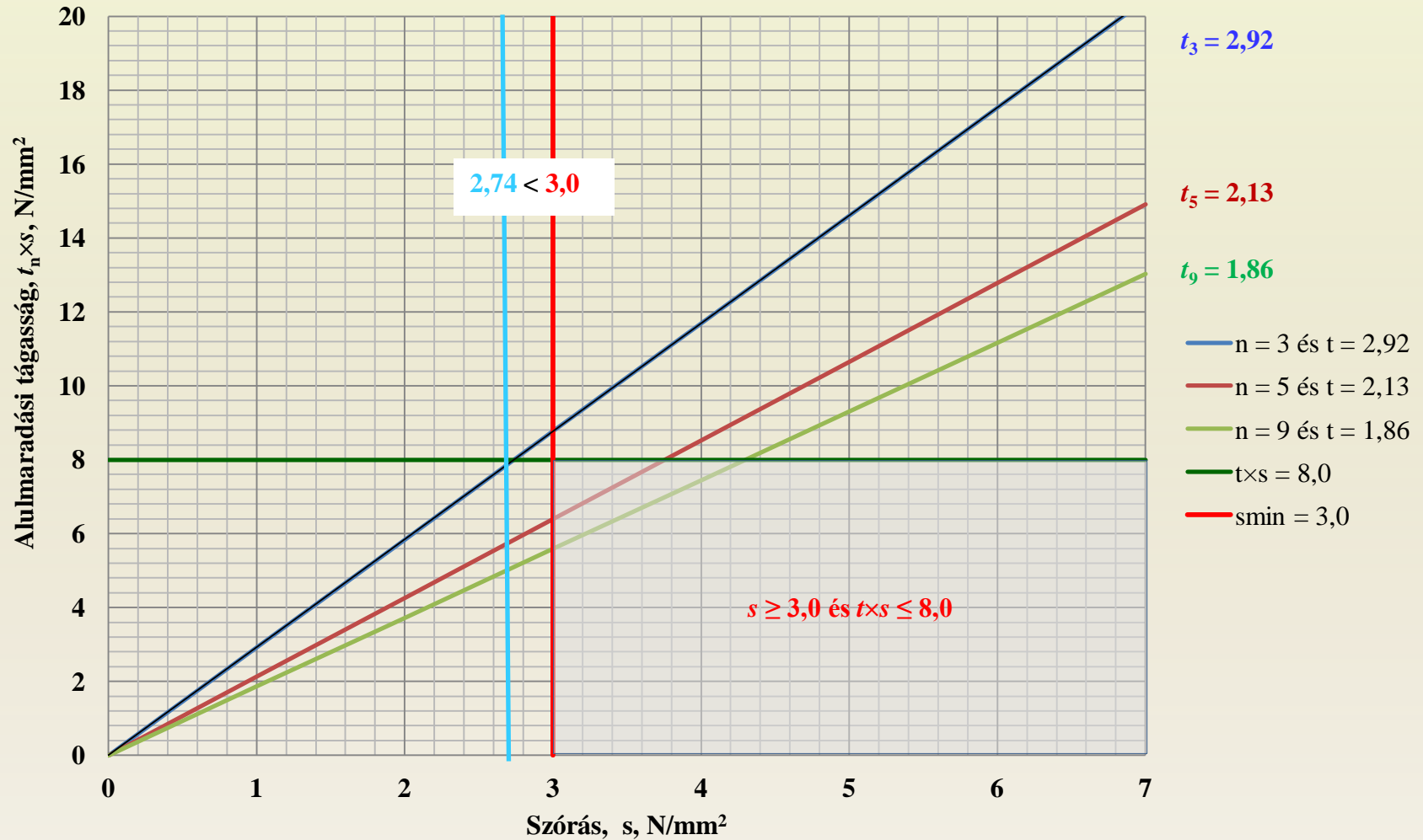
Alulmaradási tágasság *Student*-eloszlás esetén, ha $t_n \times s \leq 7,0$ és $s_{\min} = 3,0$

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez $t_n \times s \leq 7,0$ előírása esetén legalább $n = 5$ próbatest szükséges, mert $t_5 \times s_{\min} = 2,13 \times 3,0 = 6,39 < 7,0$

$n = 3$ próbatest esetén pedig a *Student*-tényezős összefüggés csak $s_{\min} = 2,397 \sim 2,4$ feltétel mellett érvényesül, mert $t_3 \times s_{\min} = 2,92 \times 2,397 = 7,0$

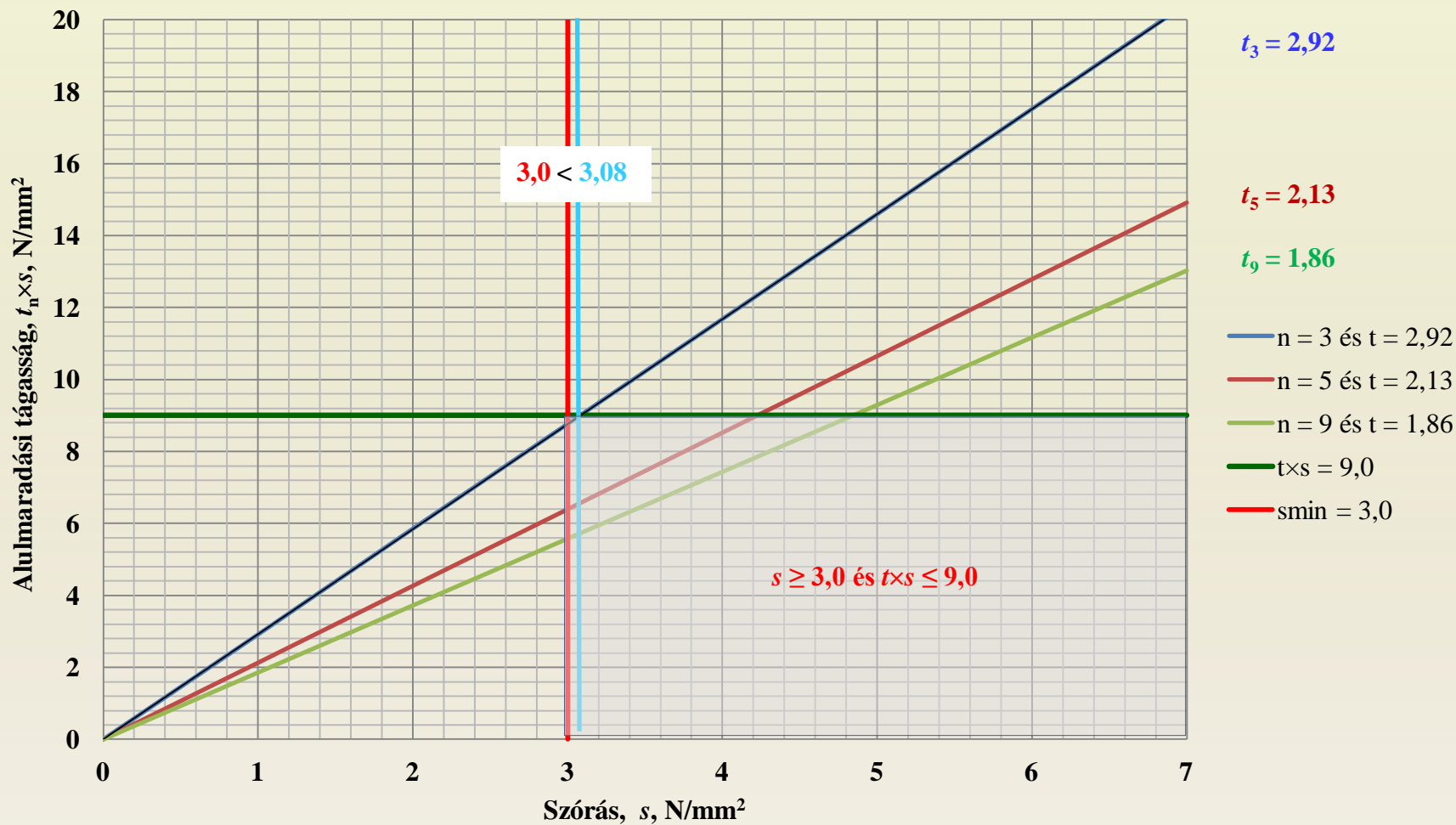
Alulmaradási tágasság *Student*-eloszlás esetén, ha $t_n \times s \leq 8,0$ és $s_{\min} = 3,0$

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez $t_n \times s \leq 8,0$ előírása esetén legalább $n = 5$ próbatest szükséges, mert $t_5 \times s_{\min} = 2,13 \times 3,0 = 6,39 < 8,0$

$n = 3$ próbatest esetén pedig a *Student*-tényezős összefüggés csak $s_{\min} = 2,74$ feltétel mellett érvényesül, mert $t_3 \times s_{\min} = 2,92 \times 2,74 = 8,0$

Alulmaradási tágasság *Student*-eloszlás esetén, ha $t_n \times s \leq 9,0$ és $s_{\min} = 3,0$

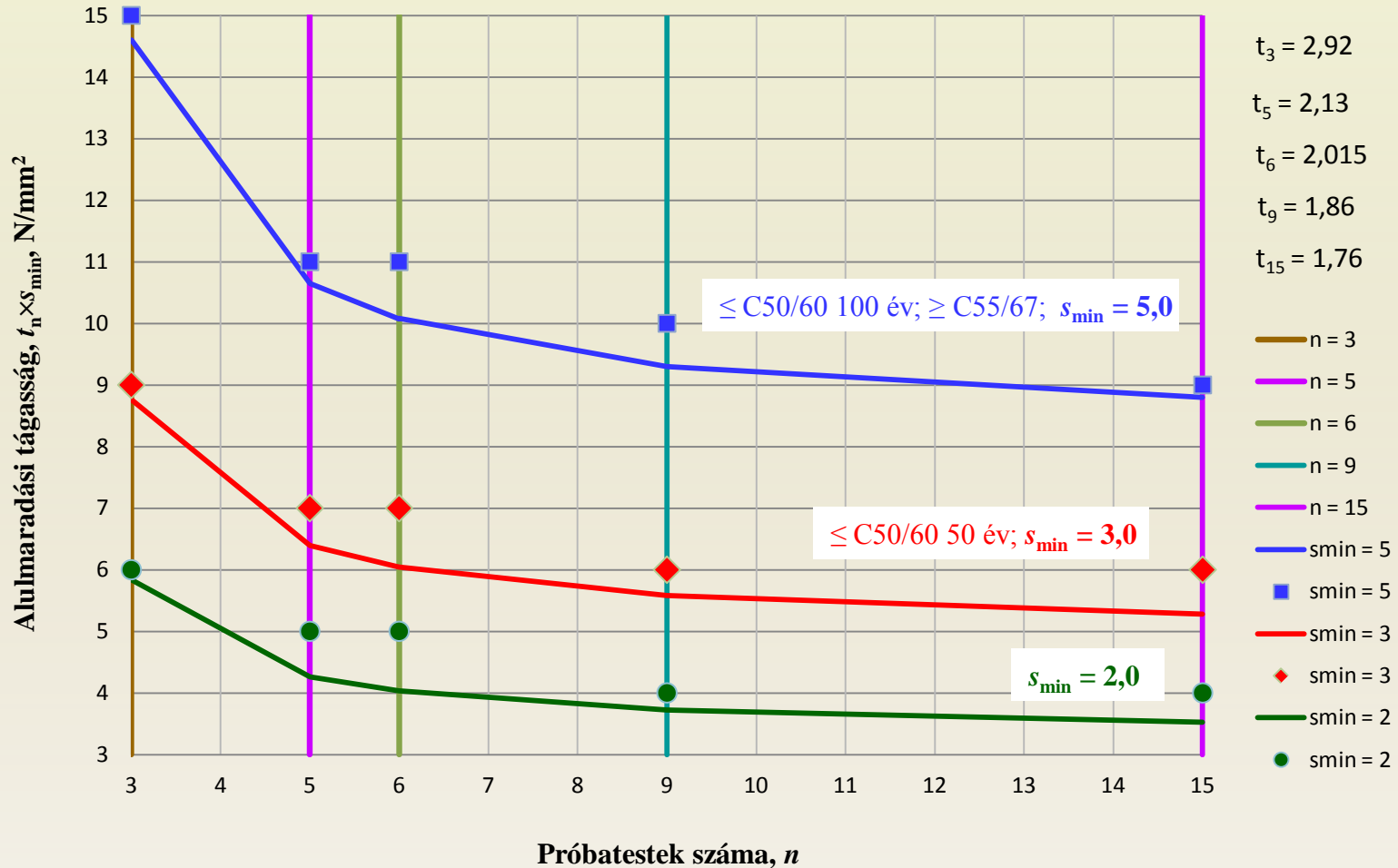

Az $s_{\min} = 3,0$ feltétel érvényesüléséhez
 $t_n \times s \leq 9,0$ előírása esetén
 $n = 3$ próbatest elegendő,
 mert $t_3 \times s_{\min} = 2,92 \times 3,0 = 8,76 < 9,0$

$n = 3$ próbatest esetén tehát
 a *Student*-tényező összefüggés
 $s_{\min} = 3,08$ feltétel mellett érvényesül,
 mert $t_n \times s / t_3 = 9,0 / 2,92 = 3,08 > 3,0$

$t_n \times s_{\min}$ alumaradási tágasság szükséges értéke az n darabszám függvényében,
Student-eloszlás esetén, ahhoz, hogy az $s_{\min}$ feltétel ne sérüljön

A vonalak feletti pontok a felfele kerekített egész számú szükséges $t_n \times s_{\min}$ értékek

**Alulmaradási tágasság szükséges értéke az n darabszám függvényében, ahhoz,
hogy az $s_{\min}$ feltétel ne sérüljön**

Táblázatos összefoglalás

Próbatestek száma, n	Alulmaradási tágasság szükséges értéke <i>Taerwe-eloszlás</i> esetén, $\lambda_n \times s_{\min}$, N/mm ²			Alulmaradási tágasság szükséges értéke <i>Student-eloszlás</i> esetén, $t_n \times s_{\min}$, N/mm ²		
	2,0	3,0	5,0	2,0	3,0	5,0
$s_{\min}$, N/mm ²	2,0	3,0	5,0	2,0	3,0	5,0
3	5,34 → 6	8,01 → 8	13,35 → 14	5,84 → 6	8,76 → 9	14,60 → 15
4	4,40 → 5	6,60 → 7	11,00 → 11	5	8	13
5	3,98 → 4	5,97 → 6	9,95 → 10	4,26 → 5	6,39 → 7	10,65 → 11
6	4	6	10	4,03 → 5	6,04 → 7	10,08 → 11
9	3,34 → 4	5,01 → 5	8,35 → 9	3,72 → 4	5,58 → 6	9,30 → 10
15	2,96 → 3	4,44 → 5	7,40 → 8	3,52 → 4	5,28 → 6	8,80 → 9

Hosser, D. – Gensel, D.: Kritische Bewertung der Statistik beim Konformitätsnachweis der Betondruckfestigkeit nach prEN 206. TU Braunschweig, IBMB (Inst. F. Baustoffe, Massivbau und Brandschutz) Im Auftrag des Deutschen Beton-Verein E.V. Braunschweig, 1995.

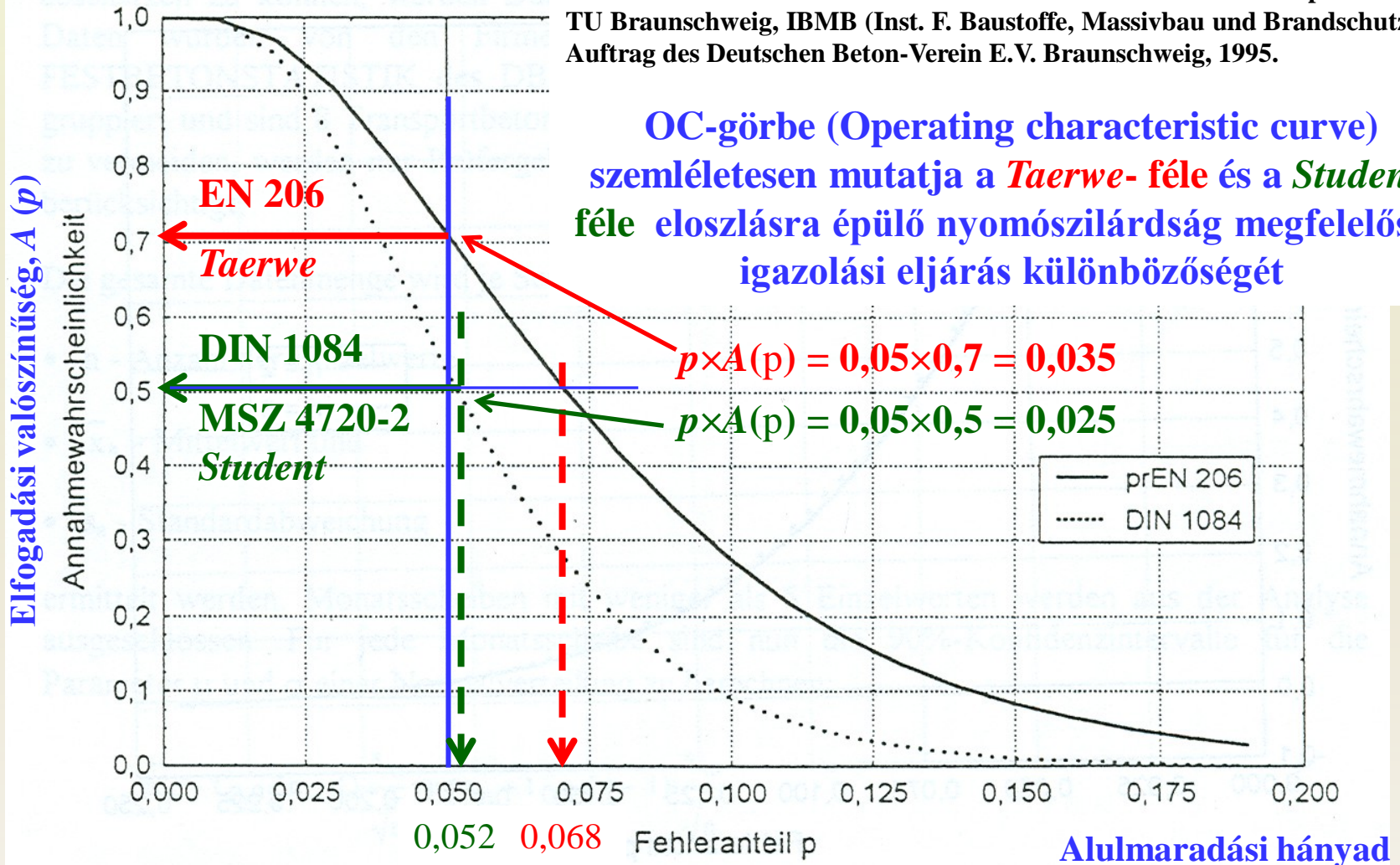

Bild 1: Annahmekennlinien zum Konformitätsnachweis nach prEN 206 und DIN 1084

Elfogadási jelleggörbe a megfelelés igazolásához az **EN 206** és az **MSZ 4720-2** szabvány szerint